



ANKASAM bülten

27 Ağustos 2023
SAYI: 2023/34

Avrupa Seçimlerine Giden Süreçte Aşırı Sağcı AfD'nin Alternatif Avrupa Planı



06

Filipinler'in Çin-ABD
Rekabetindeki Rolü
ve Önemi

08

Bölgesel Refah, İstikrar ve Barışa Katkı: Tacikistan-Türkmenistan-Özbekistan Üçlü Zirvesi

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

- 03** Avrupa Seçimlerine Giden Süreçte Aşırı Sağcı AfD'nin Alternatif Avrupa Planı
Gamze BAL
- 06** Filipinler'in Çin-ABD Rekabetindeki Rolü ve Önemi
Zeki Talustan GÜLTEN
- 08** Bölgesel Refah, İstikrar ve Barışa Katkı: Tacikistan-Türkmenistan-Özbekistan Üçlü Zirvesi
Dilara Cansın KEÇİALAN
- 11** ABD, Güney Kore ve Japonya'nın Hint-Pasifik Ortaklığı
Zeynep Çağla ERİN
- 14** Rusya-Ukrayna Savaşı Bağlamında Batı-Rusya Gerilimi
Zeki Talustan GÜLTEN
- 16** Özbekistan ve Kırgızistan Dış Politikasında Ekonomik İşbirliğinin Önemi
Ayşe Süreyya PEKÇETİN
- 18** Asya-Pasifik Jeopolitiğini Çin Üzerinden Okumak
Zeki Talustan GÜLTEN
- 21** Asya-Pasifik'te "Çok Uluslu" İttifaklar Dönemi
Dr. Cenk TAMER
- 24** Karabağ Sorunu'yla Şekillenen Azerbaycan-Rusya İlişkileri
Ayşe Süreyya PEKÇETİN
- 26** Çin-Batı Mücadelesi Bağlamında AUKUS'un Bölgesel Rolü
Zeki Talustan GÜLTEN
- 28** Afganistan'ın Rusya'yla Değişken Siyasi İlişkileri
Ayşe Süreyya PEKÇETİN

BASINDA ANKASAM

- 30** Medya

DERGİLER

- 31** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi

Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 9, 06880,
Çankaya – Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:
info@ankasam.org

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.



ANKASAM ANALİZ

Avrupa Seçimlerine Giden Süreçte Aşırı Sağcı AfD'nin Alternatif Avrupa Planı

6-9 Haziran 2024 tarihleri arasında Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerde Avrupa Parlamentosu milletvekili seçimlerinin yapılması kararlaştırılmıştır. Tarihin belirlenmesiyle birlikte Avrupa siyasetine yön vermek isteyen partiler seçim stratejilerini oluşturmaya başlamışlardır. Bu partilerden biri de aşırı sağcı Almanya İçin Alternatif Partisi'dir (AfD). Parti, 6 Ağustos 2023

tarihinde Magdeburg'da 14. Federal Parti Kongresi'ni düzenlemiştir. Kongrede Avrupa Parlamentosu seçimleri için adaylar belirlenmiş ve parti programları açıklanmıştır. AfD'li yetkililer seçim programında Avrupa Birliği'ni (AB) göç ve iklim politikası da dahil olmak üzere tüm önemli alanlarda başarısız bir proje olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.[1]



Gamze BAL

Esasen 27 üyeden oluşan AB, yıkıcı etkileri olan savaşların yaşandığı Avrupa Kıtası'na barışı getiren ve çokkültürlülük anlayışıyla farklı grupların bir arada yaşamasına imkan sağlayan başarılı bir proje olarak değerlendirilmektedir. Ancak 2000'li yıllarda başlayan ekonomik krizlerle beraber 2015 yılı itibarıyla yoğunlaşan göç akışı, Avrupa şüphecisi ve milliyetçi isim ve grupların örgütlenmesine uygun zemin hazırlamıştır. Keza AfD de 2013 yılında kurulmuş ve Avrupa'da artarak devam eden krizlerin etkisiyle gün geçtikçe tabanını genişletmiştir. Temel söylemlerini İslam ve göçmen karşıtlığı, yabancı düşmanlığı, Avrupa şüpheciliği, etnik milliyetçilik ekseninde şekillendiren AfD, AB'yi "Avrupa halklarının iradesini yok saymakla" eleştirmektedir. Ayrıca parti, AB'nin Avrupa kimliğine ve ulus devletlere zarar verecek politikalar geliştirdiğini iddia etmektedir.

Tüm bu eleştirilere rağmen AfD, AB'nin önemli bir kurumu olan Avrupa Parlamentosu seçimlerini önemsemektedir. Çünkü Avrupa Parlamentosu, AB Konseyi'yle birlikte yasaların yapılmasında ve üye devletleri bağlayacak hukuki düzenlemelerin kabul edilmesinden sorumludur. Bunun yanı sıra AB bütçesinin yine AB Konseyi'yle birlikte onaylamak ve diğer AB kurumlarını denetlemek, Avrupa Parlamentosu'nun temel görevleri arasındadır. Seçim akabinde siyasi gruplara dahil olan milletvekilleri, Avrupa Komisyon Başkanı ve AB Konsey Başkanı'nın seçilmesiyle görevlidir. Dolayısıyla AB'nin işleyişi açısından önemli bir kurum olan Avrupa Parlamentosu'nda AfD ile birlikte Avrupa'daki diğer aşırı sağ partiler sandalye sayılarını ne kadar arttırırsa AB'nin kaderini etkileyecek kararların kendi politikalarıyla uyumlu bir şekilde alınmasında o kadar etkin birer aktör haline geleceklerdir.

AB'nin doğrudan halk tarafından seçilen tek organı olan Avrupa Parlamentosu'ndaki dağılım Avrupa'nın siyasi resmini yansıtmaktadır. Bu açıdan bakıldığında AB üyesi ülkelerdeki mevcut siyasi atmosfer Parlamento'nun nasıl şekilleneceği konusunda fikir vermektedir.

Avrupa ülkeleri incelendiğinde aşırı sağ siyasi partilerin oy oranlarını arttırdığı dikkat çekmektedir. Geniş bir seçmen kitlesine hitap etmeyi başaran AfD de oy oranını arttıran partilerden biridir. Örneğin Thüringen eyaletinin doğusundaki Sonneberg kasabası, AfD'li Robert Sesselmann'ı %52,8 oyla belediye başkanlığına eşdeğer bir bölge yöneticisi olarak seçmiştir. AfD'nin eş lideri Tino Chrupalla, "Bu sadece başlangıçtı. Politikalarımızla halkı ikna edeceğiz. Böylece gidişatı daha iyiye çevireceğiz." açıklamasını yapmıştır.[2] Yani parti, toplumun mevcut politikalarından duyduğu rahatsızlıkları ön plana çıkarmaktadır. Bu noktada konjonktür de AfD'ye avantaj sağlamaktadır. Ekonomik kriz ve göç gibi sorunlar devam ederken Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Avrupa'ya ekonomik ve sosyal açıdan yansımaları toplumun hoşnutsuzluğunu arttırmıştır. AB üyesi ülkelerin Rusya'ya uyguladığı yaptırımlar ve Rusya'nın enerji kartını kullanarak karşılık vermesi, özellikle Almanya gibi Rusya'yla yakın enerji ilişkileri olan ülkelerde, üretim sektöründeki azalıştan, hane halkının refah seviyesindeki düşüşe kadar neredeyse her alanda olumsuz sonuçlara yol açmıştır. Bu durum Ukrayna'ya verilen desteği eleştiren AfD ile toplumun önemli kesiminin yakınlaşmasını ve parti tabanının genişlemesini sağlamıştır.

Tüm bu gelişmelerin 2024 seçimlerine giden süreçte yaşanıyor olması, AfD'nin Avrupa seçimlerindeki oylarını da etkileyecektir, denebilir. 2019-2024 yılları arasında görev yapan ve 751 kişiden oluşan parlamentoda 9 vekil bulunduran AfD'nin dahil olduğu Kimlik ve Demokrasi siyasi grubunun 73 vekili bulunmaktadır.[3] Yapılan anketlere göre bugün Avrupa Parlamentosu seçimleri yapılsa aşırı sağcı siyasi partilerin merkez partilere oranla oylarını arttıracakları tahmin edilmektedir. Benzer şekilde anketlerde AfD'nin 15 sandalyelik bir artış göstereceği düşünülmektedir.[4] Dolayısıyla mevcut durum AfD'nin lehineyken, yetkililer daha fazla seçmenin desteğini alabilecek stratejiler geliştirmektedir.

Bu doğrultuda 2021 yılı Bundestag Seçimlerinden önce Almanya'nın AB'den ayrılması (Dexit) yönünde bir seçim programı benimseyen, Haziran 2023 tarihinde gerçekleşen parti kongresi sonrasında yayınlanan taslak metinde AB'nin kontrollü bir şekilde dağılması gerektiğini dile getiren AfD'li yetkililer, söylem değişikliğine giderek Avrupa entegrasyonunu önemseyen ama merkez siyasi partilerin de politikalarından rahatsızlık duyan seçmene yönelik bir program belirlemiştir. Avrupa Parlamentosu seçim programı bildirisinde Dexit ve AB'nin dağılması gibi fikirleri tekrarlamak yerine Avrupa Parlamentosu seçimlerine giden süreçte AfD, alternatif bir Avrupa planı geliştirerek oy potansiyelini arttırmak istediği anlaşılmaktadır. Bu bakış açısından hareketle yeni programda AB'nin bir Avrupa ulusları federasyonu

olarak yeniden inşa edilmesi ve avronun ortak para birimi olarak kullanılmaması gerektiği vurgulanmıştır. Burada amaçlanan kontrolün çoğunluğunun ulus devletlerde olduğu bir entegrasyonu sağlamaktır. Tasavvur edilen federasyonun ana hedeflerinin göçe karşı dış sınırları güvence altına almak, güvenlik politikalarında stratejik özerklik aramak, Avrupa uluslarının kimliğinin korunması olarak açıklanmıştır.[5]

Federasyonun bu hedefleri, AfD'nin sıklıkla AB'yi eleştirdiği temel konulardan oluşturulmuştur. Göç konusu AfD'nin kurulduğu yıllardan günümüze en fazla üzerinde durduğu ve güvenikleştirdiği konu olmuştur. Parti tarafından Afrika'dan ve Ortadoğu'dan gelen göçmenlerin genelde Avrupa, özelde ise Alman değerlerine ve kimliğine zarar verdiği iddia edilmektedir. Ayrıca göçmenler Almanların ekonomik refah seviyelerini düşüren bir tehdit olarak da hedef gösterilmiştir. Özellikle eski Almanya Başbakanı Angela Merkel'in bir dönem uyguladığı açık kapı politikası ve Avrupa'da terör eylemlerinin gerçekleşmesi, AfD'nin göçmenlerle ilgili bu tespitlerin toplum tarafından benimsenecek bir zemin oluşmasını sağlamıştır. Böylece AfD söylemlerinde göç karşıtı ve ulusal kimliklerin korunması yönünde vurguları daha fazla kullanmaya başlamıştır.

Aynı şekilde Avrupa devletlerinin kendi güvenlikleriyle ilgili politikaları kendi çıkarları doğrultusunda oluşturması gerektiği de AfD'nin savunduğu temel konulardandır. Alman çıkarlarıyla uyumlu hareket eden NATO desteklenirken,[6] Parti de ABD'nin üstünlüğünü devam ettirmek için NATO'nun faaliyetler yürüttüğü ve bunun da Alman çıkarlarıyla uyumlu olmadığı yönünde görüşler bulunmaktadır. Almanya'nın eski gücüne kavuşması için diğer aktörlerden bağımsız bir şekilde yeteneklerini geliştirmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Sonuç olarak Avrupa siyasetinde belirleyici olmak isteyen AfD, Avrupa Parlamentosu'na daha fazla sayıda vekil göndermek istemektedir. Bu sebeple 2024 Avrupa Seçimlerine giden süreçte, savunduğu argümanlara yönelik bir seçim programı oluşturmuştur. Bu programda Avrupa'da yaşanan sorunların ve krizlerin mükellefi olarak gösterilen AB'nin başarısızlığı vurgulanmış ve AB'de bir dönüşüm yaşanması gerektiği ifade edilerek alternatif bir Avrupa Planı sunulmuştur. Her ne kadar AfD, bu planla birlikte reformist bir bakış açısı sunmuş olsa da Parlamento'da azınlık konumunda olması, partinin AB'yle ilgili bir reform uygulayacak güce henüz sahip olmadığını göstermektedir. Yine de Almanya dışında İtalya, İsveç, Fransa ve İspanya gibi Avrupa'nın birçok ülkesinde aşırı sağın siyasi alanda güçlendiği göz önüne alındığında, AfD'nin uzun vadede AB'nin bekası açısından aşırı sağa destek veren tabanla bir uzlaşma yolu bulması gerektiği aşıkardır.

[1] "German Far-Right Says the EU Is A 'Failed Project' As It Prepares for European Parliament Elections", The Washington Post, https://www.washingtonpost.com/world/2023/08/06/germany-far-right-alternative-afd-election-europe/6e9f61e0-3454-11ee-ac4e-e707870e43db_story.html, (Erişim Tarihi: 11.08.2023).

[2] Kate Connolly, "Far-Right Afd Wins Local Election In 'Watershed Moment' For German Politics", Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2023/jun/26/far-right-afd-wins-local-election-watershed-moment-german-politics>, (Erişim Tarihi: 14.08.2023).

[3] "European Parliament 2019 – 2024", European Parliament, <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/en/germany/>, (Erişim Tarihi: 14.08.2023).

[4] "Right Wing Set for Big Gains In 2024 EU Election, Polling Shows", Politico, <https://www.politico.eu/article/european-election-2024-polls-right-wing-big-gains/>, (Erişim Tarihi: 11.08.2023).

[5] "German Far-Right Says the EU Is A 'Failed Project' As It Prepares for European Parliament Elections", a.g.e., (Erişim Tarihi: 11.08.2023).

[6] "Manifesto for Germany", AfD, https://www.afd.de/wp-content/uploads/2017/04/2017-04-12_afd-grundsatzprogramm-englisch_web.pdf, (Erişim Tarihi: 14.08.2023).



ANKASAM ANALİZ

Filipinler'in Çin-ABD Rekabetindeki Rolü ve Önemi

Asya-Pasifik Bölgesi, küresel güvenliğin fay hatlarının geçtiği ve yeni büyük rekabetin ana sahası olan bir bölgedir. Nitekim bölgede Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Çin'i çevrelemek ve Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetlerine karşı koymak amacıyla nüfuz kurmaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle de ABD önderliğindeki Batı İttifakı; ortak tatbikatlar, ittifaklar ve Batı ideolojisiyle temellenirilmiş örgütler vesilesiyle bölge devletlerini kazanmaya odaklanmıştır.

Güney Kore ve Japonya'nın hem ABD'nin hem de NATO'nun bölgedeki en önemli ve en konsolide müttefikleri oldukları söylenebilir. Bu bağlamda Batı'nın bölgede yeni müttefikler edinme ve mevcut etkisini pekiştirme çabalarını ağırlıklı olarak bu iki devlet üzerinden gerçekleştirmeye çalıştığı öne sürülebilir. Zira Washington, Tokyo ve Seul hattındaki birlikteliğin bölgenin en proaktif ittifakını oluşturduğunu söylemek mümkündür.



**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

Asya-Pasifik Bölgesi'nde taraflar arasındaki sınırlar keskinleşmektedir. Bundan dolayı uzlaşılı ortamından giderek uzaklaşmakta ve bölgede herkesin tarafını seçmesi gereken bir atmosfer ortaya çıkmaktadır. Güvenlik konjonktürünün bu kadar kırılganlaştığı bir çerçevede Filipinler'in tercih yaparak Batı'yı müttefik olarak seçtiği söylenebilir. Bu noktada Filipinler'in de gerek Batı temelli yapısı gerek jeopolitik ve jeostratejik konumlanması gerekse de Güney Çin Denizi üzerinden Pekin'le yaşadığı sorunlar nedeniyle Batı için önemli bir müttefik olarak görüldüğü öne sürülebilir.

Nitekim Filipinler, halihazırda Batı perspektifine sahip bir devlettir. Ancak Manila'nın çok vektörlü bir dış politika izleyerek Çin'le diyalogunu geliştirmeye çalıştığı söylenebilir. Bu yüzden de Batı'nın Filipinler'i bir müttefik olarak tamamen kendi yanında istediği ve bunu da ABD-Japonya-Güney Kore üçgeni üzerinden tesis etmeye çalıştığı çıkarımı yapılabilir. Çünkü bölgede bu konuyla alakalı mühim gelişmeler yaşanmaktadır.

Bunlardan ilki, Filipinler'in ABD'ye dört askeri üs vermesi[1] ve Filipinler Ulusal Savunma Bakanı Carlito Guancing Galvez Jr.'ın ABD'nin Filipinler'in askeri üslerine erişim izni verilmesinin saldırganlık amacı içermediğini, yalnızca dış tehditlere karşı kendini savunma yeteneğini artırma amaçlı olduğunu söylemesidir. Galvez, savaşa hazırlanmadıklarını sadece ulusal savunma stratejilerini geliştirmeye çalıştıklarını belirtmiştir.[2]

Filipinler'in söz konusu hamlesinde Güney Çin Denizi üzerinde Pekin'le yaşadığı çekişme de etkilidir. Nitekim tüm bunlar, aynı zamanda ABD'nin ve Batı'nın işine gelen bir konjonktür oluşturmaktadır. Çünkü Manila'nın mevcut çekişmesi, onu Batı'ya itmektedir. Washington da bu durumdan yararlanarak Filipinler üzerinden Asya-Pasifik Bölgesi'ndeki nüfuzunu ve varlığını güçlendirmeye ve aynı zamanda Çin'i çevrelemeye çalışmaktadır.

Askeri üslerin Çin'i rahatsız edeceği ve ulusal güvenliği kapsamında bir karşı hamle yapmaya iteceği söylenebilir. Bu üsler, bölgedeki Amerikan varlığını artırırken; aynı zamanda küresel nüfuz mücadelesini de tırmandıracaktır.

Öte yandan Filipinler'in Güney Çin Denizi'ndeki varlığını güçlendirmek için Japonya'ya yönelmesi ve Tokyo'yla bir işbirliği geliştirmeye çalışması, büyük öneme haizdir. Bu noktada Filipinler'in Japonya'dan beş büyük devriye gemisi alacağı ve yeni bir iskeleyle karargâhın inşası için de işbirliği yapılacağı haberi dikkat çekicidir.[3] Zira bu hamle, Güney Çin Denizi üzerindeki gerginliği arttırabilir. Üstelik bu gemi alımının Japonya'yla yapılıyor olması da Çin için ekstra rahatsız edici bir durum yaratabilir.

Bu bağlamda Asya-Pasifik Bölgesi'nde yaşanan gerilim, devletleri taraf seçmeye ve bir kutba dahil olmaya itmektedir. Böylesi bir konjonktürde Filipinler'in dış politikasında Batı perspektifini içselleştirdiği söylenebilir. Çünkü bu durumun ilerleyen dönemde Filipinler'in Batı İttifakı içerisinde yer alması veya Manila-Taipei hattında ilişkilerin gelişmesi şeklinde tezahür edebileceği öne sürülebilir.

Sonuç olarak Filipinler'in Batı'nın ilgisini çektiği söylenebilir. Batı'nın da aynı Güney Kore ve Japonya örneğinde görüldüğü gibi Filipinler üzerindeki nüfuzunu da arttırmayı planladığı ve dolayısıyla Asya-Pasifik'teki varlığını genişletmeyi hedeflediği açıktır. Asya-Pasifik Bölgesi'nde tezahür eden gerilimin ise kısa vadede çözülmesi beklenmemektedir.

[1] "U.S. to Boost Military Role in The Philippines in Push to Counter China", The New York Times, <https://shorturl.at/qNPQ2>, (Erişim Tarihi: 04.08.2023).

[2] "Expanded US Access To Philippines Bases 'Not For Aggression', Defence Chief Says", Channel News Asia, <https://www.channelnewsasia.com/asia/expanded-us-access-philippines-bases-not-aggression-defence-chief-says-3320006>, (Erişim Tarihi: 04.08.2023).

[3] "Philippine Coast Guard Turns To Japan For More Boats", NHK World-Japan, https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/20230121_03/, (Erişim Tarihi: 04.08.2023).



ANKASAM ANALİZ

Bölgesel Refah, İstikrar ve Barışa Katkı: Tacikistan-Türkmenistan-Özbekistan Üçlü Zirvesi

Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan, her biri farklı stratejik önemlere sahip üç Orta Asya devletidir. Son zamanlarda geliştirdikleri iyi ilişkiler bağlamında kazan-kazan politikalarıyla uluslararası arenada isimlerinden söz ettirmeye başlamışlardır. Jeopolitik açıdan bakıldığında üç ülke, bölgesel istikrarın sağlanmasında ve ulaşım ağlarıyla Orta Asya'nın bölgesel taşımacılığında önemli roller oynamaktadırlar.

Bu üç ülke arasındaki işbirliği sayesinde kara, demir, deniz ve hava ulaşımının geliştirilmesi ve transit potansiyelin artırılması hedeflenmektedir. Taraflar, ihrac edecekleri ürünlerde hızlı ve sorunsuz transit sağlamasını amaçlamaktadırlar. Bu konu, karşılıklı ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu koridorun hızlı ve etkili olması, lojistik anlamda ülkelere büyük katkılar sağlayacaktır.



Dilara Cansın KEÇİALAN
ANKASAM Avrasya
Araştırma Asistanı

Türkmenistan'ın başkenti Aşgabat, 4 Ağustos 2023 tarihinde üçlü zirveye ev sahipliği yapmıştır. Türkmenistan Cumhurbaşkanı Sayın Serdar Berdimuhamedov, Tacikistan Cumhurbaşkanı Sayın İmamali Rahman ve Özbekistan Cumhurbaşkanı Sayın Şevket Mirziyoyev, üçlü görüşmeler sırasında önemli noktalara değinmişlerdir.[1] Her fırsatta ikili ve çok taraflı ilişkilerin önemine dikkat çeken liderler; güvenlik, ekonomi, kültür ve bilim alanlarında işbirliğini güçlendirmek için bir araya gelmiş ve çeşitli anlaşmalara imza atmışlardır. Taraflar, bölgesel ve uluslararası platformlar aracılığıyla birlikteliklerini iyileştirme sürecine girmişlerdir. Bu zirve, ilk kez gerçekleştirilmiş ve çok sayıda toplantı organize edilmiştir.

Dostluk, iyi komşuluk, kültür, medeniyet ve ortak tarih gibi konularda ülkeler birlikteliğini her fırsatta yenilemektedirler. İlişkilerin geliştirilmesi sayesinde güvenlik ve kalkınmanın artması, hedeflenen konuların başında gelmektedir. Orta Asya'da çok yönlü ilişkilerin geliştirilmesi sürekli gündemdedir. Bu sayede karşılıklı yarar sağlayan ve ilişkileri destekleyen projelerde üç ülke iletişim halindedir. Anlaşmalar sayesinde kalkınmanın yalnızca bu üç ülke etrafında değil, tüm Orta Asya halkları nezdinde ve ortak çıkarlar çerçevesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Liderler, petrol ve gaz konularını içeren görüşmeler de gerçekleştirmişlerdir. Ortaklıkların her alanda artmasını destekleyerek yeni fırsat ve koşulların oluşturulması için büyük çaba göstermektedirler. Görüşülen bir diğer konu da barışın ve istikrarın sağlanması olmuştur. Terörizm, yolsuzluk ve her türlü ayrılıkçı hareketin önlenmesi, yasadışı göç, siber suç ve insan kaçakçılığı gibi önemli konularda işbirliğine varılmıştır.

Sınır bölgelerinde ticaretin artırılması, ülkelerin çıkarları açısından oldukça önemlidir. Buradan hareketle inşaat işletmeleri, tekstil atölyeleri ve kimyasal maddelerin üretimiyle ilgili işbirliğine varılmıştır. Ayrıca taraflar, tarım ürünleri pazarını genişleterek ürünlerini farklı bölgelere ihraç etmeyi arzulamaktadırlar.

Görüşmede bir diğer önemli konu ise Amuderya Nehri'nin su kaynaklarının kullanımı olmuştur. Ülkeler bu konu üzerinde titizlikle çalışma gerçekleştirmişlerdir. Biyolojik çeşitliliğin korunması ve ilerleyen dönemlerde ortaklığın kurulması noktasında anlaşmaya varılmıştır. Mevzu bahis konuya ek olarak çölleşme, iklim değişikliği ve buzulların erimesi gibi hayati konularda ortaklaşa karar alınmıştır. İnşa halinde olan hidroelektrik tesislerin kullanımı, ülkelerin çıkarlarına uygun görüşülmüş ve bu konuda çeşitli adımlar atılmıştır.[2] Su sıkıntısı çekilmemesi açısından atılan bu adımla birlikte bölge ülkelerinin çevresel etmenlere dikkat ettiği görülmektedir.

Bölge ülkelerinin fayda sağlayabilmesi adına altyapı projelerinin geliştirilmesi üzerine de görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu, uzun vadeli işbirliğinin devam ettirilmesi noktasında atılan stratejik bir adım olmuştur.

Anlaşmaya varılan diğer maddeler şunlardır:[3]

- Kültürel ve insani alanlarda birlikteliğin geliştirilmesi için yüksek öğretim kurumları, medya, sanat ve kültür dernekleri gibi bölümlerle iyi ilişkiler geliştirilmesi,
- Tarımsal sanayi ve sürdürülebilir iklim politikalarının desteklenmesi,
- Enerji alanında ortak faaliyet olanaklarının değerlendirilmesi, 2023 yılının ikinci yarısında petrol, gaz ve elektrik sektörlerinde işbirliğini görüşmek üzere enerji bakanları seviyesinde toplantıların yapılması.

Sonuç olarak üç ülke arasında gerçekleştirilen anlaşmalar sayesinde Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan, Orta Asya'daki stratejik önemlerini bir kez daha kanıtlamışlardır. Her alanda işbirliğini destekleyen bu üç ülke, bölgedeki diğer aktörlere de örnek olmaktadır. Bu anlaşmalarla birlikte özellikle su, enerji ve ulaşım alanlarında kritik başarılarla imza atılmıştır. Anlaşmalar, bölgesel ve küresel birliğin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan, enerji, ulaşım ve ticaretin yönlendirilmesinde belirleyici aktörler olarak Orta Asya'da varlıklarını sürdürmektedirler. Zaman içinde farklı alanlarda diğer ülkelerle işbirliğinin gelişmesi muhtemeldir.

[1] "Лидеры Туркменистана, Таджикистана и Узбекистана подвели итоги саммита в Ашхабаде", Central Asia News, <https://centralasia.news/23246-lid-ery-turkmenistana-tadzhikistana-i-uzbekistana-podveli-itogi-sammita-v-ashhabade.html> (Erişim Tarihi:09.08.2023)

[2] "Бердымухамедов, Рахмон и Мирзиёев подвели итоги саммита в Ашхабаде", SNG Today, <https://sng.today/ashkhabad/31231-berdymuhamedov-rah-mon-i-mirziyev-podveli-itogi-sammita-v-ashhabade.html>, (Erişim Tarihi:09.08.2023).

[3] "Лидеры Туркменистана, Таджикистана и Узбекистана подвели итоги саммита в Ашхабаде", a.g.e., (Erişim Tarihi:09.08.2023).



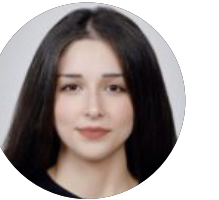
ANKASAM ANALİZ

ABD, Güney Kore ve Japon- ya'nın Hint-Pasifik Ortaklığı

Güney Kore Cumhurbaşkanı Yoon Suk Yeol, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Güney Kore ve Japonya liderleriyle Camp David'de 18 Ağustos 2023 tarihinde bir araya gelmiştir. Bu zirve, Hint-Pasifik'te üçlü güvenlik işbirliği çerçevesi oluşturmayı amaçlamıştır. Aynı zamanda bu üç ülke arasındaki ilk bağımsız zirve olmuştur. Daha önce 12 kez üçlü zirve gerçekleştirilmiştir. Ancak hepsi, daha büyük bir toplantının yan etkinliği olarak düzenlenmiştir. Üç lider, Kuzey Kore'nin

nükleer ve füze tehditleri gibi ortak bölgesel tehditlere karşı güvenlik işbirliğini nasıl güçlendireceklerini tartışmıştır. Bunun yanı sıra zirvede, ileri teknolojiler ve tedarik zincirleri gibi ekonomik güvenlik konuları masaya yatırılmıştır.

Güney Kore Başkanlık Ofisi Güvenlik Politikaları İşlerinden Sorumlu Yardımcısı Kim Tae-hyo, zirveyle ilgili olarak, "Üç ülkenin Hint-Pasifik'te özgürlük, barış ve refahı hedeflediğini" belirt-



**Zeynep Çağla
ERİN**

miştir. Ayrıca Fukuşima'dan artılmış su gerginliğinin azaltılması için resmi yola başvuran Güney Kore ve Japonya, su boşaltma programının Tokyo tarafından Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı aracılığıyla belirleneceğini söylemiştir.[1]

Tüm bu açıklamalardan sonra Çin, üç ülke arasında büyüyen ittifaktan rahatsız olduğunu ifade etmiştir. ABD, Güney Kore ve Japonya Zirvesi öncesinde Çin resmi gazetesi Global Times, zirvenin Güney Kore ve Japonya'nın güvenliğini tehlikeye atabileceğini, bunun Kuzey-doğu Asya'da "Mini-NATO tarzında" üçlü askeri bir ittifak kurma niyeti olduğunu vurgulamıştır. Çin, "Kore ve Japonya'nın seçtiği yol, tarih kitaplarında tamamen farklı notlar bırakacak" demiştir.[2] Yine bu süreçte Çin ve Rusya'nın Seul ve Pyongyang büyükelçileri bir araya gelmiştir.[3]

Çin'in Güney Kore Büyükelçisi Xing Haiming ve Rusya'nın Güney Kore Büyükelçisi Andrey Kulik, 10 Ağustos 2023 Perşembe günü Güney Kore'deki Çin Büyükelçiliği'nde bir araya gelmiştir. Bununla eş zamanlı olarak Kuzey Kore'nin başkenti Pyongyang'da Çin ve Rus büyükelçileri de bir toplantı gerçekleştirmiştir.[4] Çin'in Kuzey Kore Büyükelçisi Wang Yajun, Rusya'nın Kuzey Kore Büyükelçisi Alexander Matsegora'yla bir araya gelerek Kore Yarımadası sorunları ve uluslararası ve bölgesel konuları görüşmüşlerdir.[5]

Rusya ve Çin gibi büyük güçler, Hint-Pasifik'te oluşan ABD-Güney Kore-Japonya ittifakını kendileri açısından önemli bir tehdit olarak görebilirler.Bu ittifakın bölgedeki gerginliği nasıl etkileyebileceğini anlamak için stratejik ve jeopolitik faktörlere bakılmalıdır:

Rusya'nın Bakış Açısı: Rusya, Hint-Pasifik'teki bu ittifakı ABD'nin etkinliğini artırma girişimi olarak görmektedir. Bu, Rusya'nın kendi stratejik çıkarlarına yönelik bir tehdit olarak algılanmaktadır. Moskova yönetimi; Japonya ve Güney Kore'nin Amerikan askeri varlığına ev sahipliği yapmasını, bölgede askeri dengeyi bozabilecek bir unsur olarak görmektedir. Ayrıca, bu ittifakın deniz yollarının güvenliğini sağlama amacı da Rusya'nın enerji ihracatının bir kısmını etkileyebilir.

Çin'in Bakış Açısı: Çin, söz konusu üçlü ittifakı, bölgesel dengeyi değiştirebilecek stratejik bir hamle olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Pekin, bu ittifakın kendi güvenlik ve stratejik etkisini sınırlayabileceğinden endişe duyabilir. Ayrıca, bu ülkelerin Çin'in yakın çevresine daha fazla askeri varlık yerleşmesi, Çin'e kuşatılmışlık hissi verebilir. Çin'in ekonomik çıkarları da bölgedeki deniz yollarının güvenliğine bağlıdır. Bu yüzden bu ittifakın deniz güvenliğini sağlama çabaları da Çin'i etkileyebilir.

Bu ittifakın oluşturabileceği bazı gerginlikler şunlar olabilir:

1. Askeri Gerginlik: İttifakın askeri eylemleri veya tatbikatları, bölgedeki gerilimi artırabilir. Bu, Çin'in askeri kapasitesini yükseltmesine ve buna karşılık olarak ABD ve müttefiklerinin de askeri varlıklarını artırmasına yol açabilir. Ayrıca bölgede Kuzey Kore'nin varlığı ve ABD-Güney Kore ile yapılan askeri tatbikatlar sıklıkla gerginliğe neden olmaktadır.

2. Deniz Güvenliği Sorunları: İttifakın deniz güvenliği operasyonları, deniz yollarının kontrolü ve enerji taşımacılığına olanak sağlama çabaları nedeniyle çatışmalara yol açabilir.

3. Ekonomik Etkiler: Bu ittifakın oluşturduğu gerginlik, bölgedeki ekonomik istikrarı etkileyebilir. Ticaret yolları üzerindeki güvenlik endişeleri, küresel ticareti ve enerji tedarikini etkileyebilir.

4. Bölgesel İstikrarsızlık: Bu ittifak, Çin'in bölgesel nüfuzunu sınırlama amacı taşıdığı için Çin ile diğer ülkeler arasında diplomatik ve stratejik gerginliğe neden olabilir.

Hint-Pasifik, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi bağlamında önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü bölge ülkelerinde gerçekleşen altyapı yatırımları ve ekonomik ortaklıklar, Çin'in ekonomik ve siyasi etkisini genişletmesine imkan sağlamaktadır. Diğer taraftan Avustralya, ABD'nin yakın bir müttefiki olarak, Çin'in büyüyen etkisiyle ilgili ortak endişeleri paylaşmaktadır. Avustralya, FOIP (Serbest ve Açık Hint-Pasifik) strate-

jisine aktif olarak katılmaktadır. Bölgenin bir diğer önemli oyuncusu olan Hindistan, Güneydoğu Asya ülkeleri ve Japonya'yla ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlayan "Doğu'ya Açılma" politikasını sürdürmektedir. Hindistan, bölgesel varlığını artırmayı amaçlarken, tarihsel sınır gerilimleri nedeniyle Çin'e yaklaşımında da dikkatli olmaya devam etmektedir.[6]

ABD'nin iyi bir müttefiki olan Japonya, Çin'in deniz genişlemesini bir güvenlik tehdidi olarak algılamakta ve bölgesel istikrarı sağlamak için ABD'yle yakın işbirliği yapmaktadır. Japonya'nın Hint-Pasifik'te altyapı ve geliştirme projelerine yatırım yapması, bağlantıyı teşvik etmeyi ve Çin'in etkisini dengelemeyi amaçlamaktadır.

Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) ülkeleri, ABD-Çin rekabetine çeşitli yanıtlar vermektedir. Bazı ASEAN ülkeleri daha güçlü ekonomik bağlantılara sahip olmayı ve doğrudan bir çatışmadan kaçınmayı tercih ederken, diğerleri Çin'in kararlılığından endişeli ve dengeleyici olarak ABD'yle yakın ilişkiler kurmayı tercih etmektedir. Endonezya, tarafsız bir ülke olarak ABD ve Çin arasında dengeli bir dış politika izlemektedir. Cakarta, Pekin'le ekonomik işbirliğini değerli bulurken, aynı zamanda Güney Çin Denizi anlaşmazlıklarında egemenliğini korumayı amaçlamaktadır.

Bu karmaşık manzara içinde gerçekleşen ABD-Japonya-Güney Kore Zirvesi, bölgesel dinamikler üzerinde önemli etkiler bırakabilir. Burada ilk olarak Çin'in çevrelenmesi sorusu akla gelmektedir. Çin'in stratejik olarak çevrelenmesi, uluslararası ilişkilerde ve jeopolitik sahnede Pekin'in etrafında oluşturulan birtakım siyasi, askeri ve ekonomik çabaları ifade etmektedir. Bu çevreleme stratejisi, diğer ülkelerin veya aktörlerin Çin'in gücünü sınırlamaya veya dengelemeye yönelik girişimlerini içermektedir.

Güvenlik hamleleri, beraberinde bölgesel rekabet, silahlanma yarışı ve askeri gerilimlere yol açabilir. Daha da önemlisi Güney Çin Denizi'ndeki toprak anlaşmazlıkları giderek tırmanabilir. Ekonomik rekabet, ülkeleri ABD ve Çin arasında seçim yapmaya zorlayarak ticaret, yatırım ve altyapı geliştirme gibi ekonomik bağlantıları etkileyebilir. Stratejik rekabet, bölgesel istikrarı zayıflatabilir ve iklim değişikliği, salgın hastalıkların önlenmesi ve terörizm gibi ortak sorunlarla baş etme çabalarını engelleyebilir.

ABD ve Çin arasındaki stratejik rekabeti hafifletmenin bir yolu da Hint-Pasifik'i bölgesel işbirliğini kolaylaştırabilen bir kurumsal yapı haline getirmek ve böylece daha geniş ve derin bölgeselcilik ile çok taraflılığı teşvik etmektir. Ancak Hint-Pasifik'te kurumsal yapı oluşturmak kolay bir görev değildir. Bölge, birçok kurumsal, ideolojik ve pratik engellerle karşı karşıyadır. Hint-Pasifik dinamiklerinin bölgesel düzen geçişine yönelik derin etkileri konusunda birçok soru cevapsız kalmaktadır.

[1] "Korea, US, Japan to Discuss Security Cooperation At Trilateral Summit", Korea Herald, <https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20230813000183>, (Erişim Tarihi: 13.08.2023).

[2] "Camp David Summit Could Be Dangerous For Japan, South Korea: Global Times Editorial", Global Times, <https://www.globaltimes.cn/page/202308/1295785.shtml>, (Erişim Tarihi: 13.08.2023).

[3] Aynı yer.

[4] "Envoys Of Russia, China Demonstrate Close Ties Ahead Of S. Korea-US-Japan Summit", Korea Times, https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2023/08/113_356949.html, (Erişim Tarihi: 13.08.2023).

[5] "Russian Ambassador To North Korea Meets With Chinese Counterpart In Pyongyang", TASS, <https://tass.com/politics/1659639>, (Erişim Tarihi: 13.08.2023).

[6] Kai He-Mingjiang Li, "Understanding The Dynamics Of The Indo-Pacific: US-China Strategic Competition, Regional Actors, And Beyond", International Affairs, 96(1), 2020, s. 1-7.



ANKASAM ANALİZ

Rusya-Ukrayna Savaşı Bağlamında Batı-Rusya Gerilimi

24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı,[1] küresel sistemi derinden sarmış ve yeni bir rekabet ortamı doğurmuştur. Soğuk Savaş Dönemi'nden kalan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki rekabet, bu savaşla birlikte ABD-Rusya gerginliği şeklinde tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Bahse konu olan durum 1989 senesinde Berlin Duvarı'nın yıkılması[2] ve 1991 yılında da Soğuk Savaş'ın bitmesinin[3] ardından Washington-Moskova hattında yaşanan en büyük gerilimdir, diyebiliriz.

Rusya, bu savaşın gerekçesi olarak Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) Doğu Avrupa'da fazla genişlemesini ve ulusal sınırlarına dayanmasını göstermiştir.[4] Bu bağlamda Avrupa Birliği (AB) ve AB üye ülkeleri arasında petrol tavan fiyat uygulamasını[5] da kapsayacak bir şekilde Rusya'ya karşı ciddi yaptırımlar hayata geçirilmiştir.[6] Zira söz konusu yaptırımların birçoğunun ABD'nin isteği neticesinde yapıldığı bilinmektedir. Nitekim mevzu bahis yaptırımlardan Avrupa'nın da oldukça kötü etkilendiği düşünülse Washington temelli bu mücadeleyi Brüksel'in ne kadar devam ettirebileceği soru işaretidir.



**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

Öte yandan bu rekabet, birçok Avrupa devletini Rusya'ya karşı ciddi manada sertleştirmiştir. Bu durum, Avrupa-Batı konsolidasyonunu beraberinde getirmesi beklenmiştir. Aynı zamanda bu politikalar, Avrupa ile Moskova arasındaki mesafeyi daha da açmıştır. 11 Ağustos 2023 Cuma günü, Alman yerel medyası Spiegel Online ve Zeit Gazetesi, Thomas H. olarak tanımladığı bir kişinin Almanya'nın modern savaş sistemlerine dair çok önemli bilgileri ele geçirdiğini söylemiştir. Bildirilene göre bu bilgiler rakiplerin radyo sistemlerini gözetlemek ve bozmak için teknoloji tedarikini ve ayrıca düşman radyo veya hava kalkanı sistemlerinin kapatılmasını içermektedir. Ayrıca ordudaki seçkin komandoların kullandığı modern silahlara dair bilgiler de yine bunlar arasında yer almaktadır.[7]

İsimsiz güvenlik kaynaklarına atıfta bulunan Spiegel Online ise söz konusu kişinin Alman Ordusunun elektronik yeteneklerine "kapsamlı erişimi" olduğunu bildirmiştir. Bu noktada bu kişinin Alman askeri tümenleri için hakkında Rus diplomatik misyonlarına bilgi verdiğinden şüphelenilmektedir. Ortaya çıkan iddialara göre bahse konu olan kişi bu çalışmalarını bir Rus gizli servisine iletmek niyetiyle yapmıştır.

Die Zeit ve Tagesspiegel'e göre, adamın Almanya'nın aşırı sağcı Almanya İçin Alternatif (AfD) partisiyle de bağları bulunmaktadır. Bu, Alman iç güvenlik teşkilatı BfV'nin "saldırgan bir Rus casusluk operasyonu" riskine karşı uyarıda bulunmasından kısa bir süre sonra meydana gelmiştir.[8] Bu yılın Nisan ayında Almanya, casusluk şüphesiyle bazı Rus diplomatları da sınır dışı etmiştir. Misilleme olarak Rusya, 20'den fazla Alman diplomata ülkeyi terk etme emri vermiştir.[9]

Sonuç olarak Almanya'nın da bahse konu rekabetten etkilendiği belirtilebilir. Zira Berlin, Rusya'ya karşı özellikle de Leopard tankları başta olmak üzere zaman zaman şahin bir politika izlemektedir. Bu kapsamda Rusya-Ukrayna Savaşı bağlamında bir yumuşama olmadıkça Avrupa ile Rusya arasındaki gerilimin de azalmayacağı öngörülebilir.

[1] "February 24, 2023-It's Now One Year Since Russia's Invasion of Ukraine Began", Cable News Network World, <https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-02-24-23/index.html>, (Erişim Tarihi: 07.08.2023).

[2] "What Was the Berlin Wall and How Did it Fall?", IWM, <https://shorturl.at/dexRW>, (Erişim Tarihi: 07.08.2023).

[3] "Mikhail Gorbachev: The Soviet Leader who Helped End the Cold War", British Broadcast Corporation News, <https://www.bbc.com/news/world-europe-13669848>, (Erişim Tarihi: 07.08.2023).

[4] "Did NATO Expansion Really Cause Putin's Invasion?", American Foreign Service Association, <https://afsa.org/did-nato-expansion-really-cause-putins-invasion>, (Erişim Tarihi: 07.08.2023).

[5] "EU Agrees to Set \$60 Price Cap Level for Russian Oil Exports", Bloomberg, <https://shorturl.at/ryDP1>, (Erişim Tarihi: 07.08.2023).

[6] "Impact of EU Sanctions for European Companies in the Gulf", Arabian Gulf Business Insight, <https://shorturl.at/rswCE>, (Erişim Tarihi: 07.08.2023).

[7] "Germany Arrests Alleged Spy over Suspicions of Espionage for Russia", WION, <https://www.wionews.com/world/germany-arrests-alleged-spy-over-suspicions-of-espionage-for-russia-624690>, (Erişim Tarihi: 07.08.2023).

[8] "German Official Accused of Spying for Russia", British Broadcasting Corporation News, <https://www.bbc.com/news/world-europe-66458090>, (Erişim Tarihi: 07.08.2023).

[9] "German Man Accused of Spying for Russia", Cable News Network Business, <https://edition.cnn.com/2023/08/09/europe/german-national-russian-spy-suspect-intl/index.html>, (Erişim Tarihi: 07.08.2023).



ANKASAM ANALİZ

Özbekistan ve Kırgızistan Dış Politikasında Ekonomik İşbirliğinin Önemi

Özbekistan'ın dış politikası, Orta Asya bölgesindeki diğer ülkelerle ilişkileri geliştirmeyi, bölgesel istikrarı sağlamayı ve ekonomik işbirliğini teşvik etmeyi öngörmektedir. Hem Özbekistan hem de Kırgızistan, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından 1991 yılında bağımsızlıklarını ilan etmiş ve bu süreç iki ülkenin dış politikalarının temel taşlarından birini oluşturmuştur.

Kırgızistan, Özbekistan için önemli bir komşu ülkedir ve iki ülkenin ilişkileri çeşitli faktörler etrafında şekillenmektedir. Özbekistan ve Kırgızistan arasındaki ilişkiler zaman içinde farklı dönemlerde farklı nitelikler taşımış ve iki ülke arasındaki ilişkiler genellikle diplomatik, ekonomik ve güvenlik alanlarında yoğunlaşırken bazı dönemlerde gerilimli bir hal almıştır. Sınır anlaşmazlıkları, su kaynaklarının paylaşımı gibi



Ayşe Süreyya PEKÇETİN

konular Özbekistan-Kırgızistan ilişkilerinin gerilmesine neden olabilirken, ticaret, enerji ve kültürel alışveriş gibi alanlarda her iki ülkenin işbirliği potansiyeli bulunmaktadır.

Hem Özbekistan hem de Kırgızistan bölgesel ortaklık ve istikrarın önemini kabul etmektedir. Özbekistan'ın dış politikasının temel unsurlarından biri bölgesel ortaklık ve entegrasyonu teşvik etmektir. Özbekistan, Orta Asya'daki diğer ülkelerle ilişkilerini güçlendirme amacıyla çeşitli platformları kullanmıştır. Bu platformlardan biri de Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) olmuştur. ŞİÖ çerçevesinde Özbekistan ve Kırgızistan gibi ülkeler; güvenlik, ekonomi ve siyasi alanlarda işbirliğini gerçekleştirmektedirler.

Özbekistan-Kırgızistan ekonomik işbirliği; bölgesel kalkınma, ticaret, yatırım ve altyapı projelerini içeren çeşitli alanlarda gerçekleşmektedir ve iki ülke, bu işbirliği sayesinde kendi ekonomik potansiyellerini daha iyi iletlemeyi hedeflemektedirler. İkili ticaret hacminin artması, ekonomik ilişkilerin temel taşlarından biridir. İhracat ve ithalat yoluyla ticaret her iki ülkenin ekonomik büyümesini desteklemekte ve ticaret anlaşmaları ve serbest ticaret bölgeleri de ticaretin kolaylaştırılmasına yardımcı olmaktadır.

Tarım ürünleri ve gıda sektörü hem Özbekistan hem de Kırgızistan ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır. Tarım ürünleri ticareti ve tarım teknolojisi paylaşımı alanında her iki ülkenin de potansiyeli bulunmaktadır. Özbekistan'ın enerji talebi ve Kırgızistan'ın hidroelektrik potansiyeli enerji işbirliği için önemli fırsatlar sunmaktadır. Elektrik enerjisi ticareti, enerji transit projeleri ve enerji altyapısı, her iki ülkenin enerji alanında ortak çalışmalarına uygun zemini oluşturmaktadır. Özbekistan ve Kırgızistan altyapı yatırımları ve projeleri konusunda ortaklıklar kurarak bölgesel entegrasyonu güçlendirerek inşaat, lojistik ve ulaştırma gibi alanlarda ortak projeler geliştirmektedirler.

İmalat sektöründeki işbirliği, katma değeri yüksek ürünlerin üretimini ve ticaretini teşvik ederek ortak üretim projeleri ve sanayi tesislerinin kurulması için önemli fırsatlar sunmaktadır. Özbekistan ve Kırgızistan arasındaki finansal ortaklıklar, yatırım projelerinin finansmanı ve ticaretin kolaylaştırılması açısından oldukça önemlidir. İki ülkenin bankaları ve finansal kurumlarının birlikte çalışma potansiyeli bulunmaktadır. Turizm sektöründe Özbekistan ve Kırgızistan arasındaki işbirliği turist akışının artırılmasını sağlamaktadır. Kültürel değişim ve turizm projeleri sayesinde Özbekistan ve Kırgızistan halkları birbirlerini daha iyi anlayacak ve yakın ilişkiler geliştirecektir.

Eğitim ve teknoloji alanlarında gerçekleşen işbirliği de insan kaynağının geliştirilmesini ve inovasyonu teşvik etmektedir.

Özbekistan ve Kırgızistan arasındaki ekonomik ortaklıklar, sadece iki ülkenin değil, aynı zamanda Orta Asya bölgesinin genel istikrarı, kalkınması ve bölgesel entegrasyonu için de büyük bir öneme sahiptir. Orta Asya'nın istikrarsızlıklarla mücadele ettiği bir dönemde Özbekistan ve Kırgızistan ekonomik işbirliği, bölgedeki çatışma risklerini de azaltmaktadır. İki ülkenin dayanışma göstermesi, Orta Asya bölgesinin genel ticaret ve yatırım fırsatlarını artırarak diğer Orta Asya ülkelerinin de birlikte çalışma olanaklarını genişletecektir.

Bölgedeki su ve enerji kaynaklarının verimli kullanımı Orta Asya ülkelerinin sürdürülebilir kalkınması için kritik öneme sahiptir. Özbekistan ve Kırgızistan arasındaki enerji ve su kaynakları yönetimi konusundaki işbirliği bölgedeki kaynakların adil ve etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır. Ekonomik ortaklıklar, Orta Asya ülkeleri arasında bölgesel kimlik ve dayanışmanın gelişmesine katkıda bulunacaktır. Ortak çıkarlar etrafında bir araya gelmek bölgeye daha fazla birlik ve güç kazandıracaktır.

Sonuç olarak, Özbekistan ve Kırgızistan'ın ekonomik ilişkileri, bölgesel işbirliğini desteklemek, ekonomik kalkınmayı teşvik etmek ve Orta Asya bölgesinde daha geniş bir işbirliği ağı oluşturmak için önemli bir araçtır. Bu dayanışma ve ortaklık, her iki ülkenin kendi ulusal çıkarlarını korurken aynı zamanda bölgesel istikrar ve kalkınmayı da gözetmelerine yardımcı olmaktadır.



ANKASAM ANALİZ

Asya-Pasifik Jeopolitiğini Çin Üzerinden Okumak

Küresel güvenliğin fay hatlarının Asya-Pasifik Bölgesi'nden geçmeye başladığı ve uluslararası politik ek-senin bu bölgeye doğru kaymakta olduğu söylen-ebilir. Küresel sistemin ana güvenlik dinamikleri, artık Asya-Pasifik üzerinden okunmakta ve geleceğe dair yorumlar yapılmaktadır.

Nitekim bahse konu olan bölge birçok kritik prob-leme ve küresel açıdan önemli aktörlere ev sahipliği yapmaktadır. Zira Asya-Pasifik'te devletler arasında yaşanan ikili problemler bölgesel olduğu kadar küresel çapta da oldukça fazla yankı uyandırmaktadı. Çünkü mevzu bahis bölgede aktörler arasında yaşanan sorunlar hem bölgesel olarak krizler yarat-makta hem de küresel açıdan dikkat çekmektedir.

Bu bağlamda Tayvan meselesinin söz konusu du-rumda ilk akla gelen durum olduğu öne sürülebilir.

Çin, aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) ve dolayısıyla da Batı hegemonyasına karşı çok kutupluluğu savunan bir devlettir. Zira 2008 yılında başlayan küresel ekonomik krizin[1] ardından Çin, 2010 yılında Japonya'yı geçerek[2] ABD'nin ar-dından dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olmuş-tur.[3] Bu gelişmelerle birlikte ilerleyen süreçte Pekin, küresel tedarik zincirinin tepesine çıkmıştır.[4] Bu da Çin'in küresel sistem açısından önemini ortaya koy-maktadır.



**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

Öte yandan bir de Güney Çin Denizi sorunu vardır. Nitekim Çin ve Güney Çin Denizi noktasında paydaş devletler bu bölge üzerinde an-laşma sağlayamamaktadır. Pekin'in bahse konu olan denize dair birtakım iddiaları bulunmaktadır. Dokuz Çizgili Hat[5] olarak adlandırılan bir sistem üzerinden Çin, bu deniz üzerinde bazı hakları olduğunu belirtmektedir. Ancak Vietnam, Filipinler, Tayvan, Avustralya, Endonezya ve Malezya gibi devletler de kendi iddialarını öne sürmektedir. Bu yüzden Güney Çin Denizi'nde problemler yaşanmaktadır. Bu sorun bağlamında her ne kadar uluslararası deniz hukukuna uygunluk çerçevesinde çağrılar da yapılıyor olsa bu bölgedeki gerilim azalmam-akta ve tansiyon düşmemektedir.

Tayvan problemi ve Güney Çin Denizi sorunları bahse konu bölgeye yönelik küresel ilgiyi arttırmaktadır. Üstelik bu sorunlarda Çin'in de bir taraf olduğu düşünüldüğünde Asya-Pasifik Bölgesi'nin uluslararası sistemin temel yapı taşlarının ve temel güvenlik yaklaşımlarının algılanabildiği bir bölge olmasında Pekin'in kayda değer bir yerinin olduğu öne sürülebilir.

Tüm bunların yanı sıra ABD'nin ve NATO'nun bölgeye ilgisinin temelinde de Çin'le yürütülen küresel mücadele yer almaktadır. Zira Wash-ington, bölgede birçok ülkeyle ittifaklar geliştirmektedir. Bu bağlamda en öne çıkan devletler; Avustralya, Güney Kore, Yeni Zelanda, Viet-nam, Japonya ve Filipinler'dir.

Dahası ABD bölgede birçok askeri işbirliği de hayata geçirmektedir. Avustralya, ABD ve Yeni Zelanda birlikteliğiyle 1951 yılında meydana getirilen ANZUS Anlaşması,[6] Hindistan, Japonya, ABD ve Avustralya birlikteliğiyle hayata geçirilen Dörtlü Güvenlik Diyaloğu (QUAD)[7] ve Birleşik Krallık, ABD ve Avustralya ortaklığıyla kurulan AUKUS Paketi,[8] bu birlikteliklerin somut örneklerini oluşturmaktadır.

Asya-Pasifik Bölgesi'nin mevcut konjonktürü ve küresel sistemdeki jeopolitik konumu, artık Çin'in yükselişi üzerinden okunmaya başlan-mıştır. Bu bağlamda Çin'in artan bölgesel ve küresel faaliyetleri, Batı'nın tek kutuplu dünya anlayışına meydan okumaktadır. En nihayetinde Çin, yalnızca Asya-Pasifik jeopolitiğini değil, küresel jeopolitiği de kökten değiştirecek güç ve kapasitededir.

[1] "As PacWest Shares Dive, Are We Seeing the 2008 Financial Crisis All over Again?", Cable News Network, <https://edition.cnn.com/2023/05/11/business/2008-banking-crisis-comparison/index.html>, (Erişim Tarihi: 06.06.2023).

[2] "China Overtakes Japan as World's Second-Biggest Economy", British Broadcasting Corporation News, <https://www.bbc.com/news/business-12427321>, (Erişim Tarihi: 06.06.2023).

[3] "The World's Largest Economies", World Data Info, <https://www.worlddata.info/largest-economies.php>, (Erişim Tarihi: 06.06.2023).

[4] "China's Dominance in Global Supply Chains", GMF US Org, <https://www.gmfus.org/news/chinas-dominance-global-supply-chains>, (Erişim Tarihi: 01.06.2023).

[5] "Just Where Exactly Did China Get the South China Sea Nine-Dash Line From?" The Time, <https://time.com/4412191/nine-dash-line-9-south-china-sea/>, (Erişim Tarihi: 01.06.2023).

[6] "The United States and Australia: A Vital Partnership for the Indo-Pacific Region and the World", U.S. Department of State, <https://www.state.gov/the-united-states-and-australia-a-vital-partnership-for-the-indo-pacific-region-and-the-world/>, (Erişim Tarihi: 25.05.2023).

[7] "No Plans to Add New members to Quad Grouping Now: White House", The Times of India, <https://timesofindia.indiatimes.com/world/us/no-plans-to-add-new-members-to-quad-grouping-now-white-house/articleshow/99924649.cms?from=mdr>, (Erişim Tarihi: 25.05.2023).

[8] "AUKUS Deal: United States, United Kingdom and Australia Agree on Nuclear Submarine Project", British Broadcasting News, <https://www.bbc.com/news/world-australia-64945819>, (Erişim Tarihi: 25.05.2023).



ANKASAM ANALİZ

Asya-Pasifik'te "Çok Uluslu" İttifaklar Dönemi

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avustralya'dan üst düzey savunma ve dışişleri yetkilileri, 28 Temmuz 2023 tarihinde "33. Avustralya-ABD Bakanlar Arası Danışma Toplantısı (AUSMIN)" çerçevesinde bir araya gelmişlerdir. Taraflar; bölgenin güvenlik ve istikrarını sağlam-

ak için Hindistan, Japonya, Endonezya, Filipinler ve Güney Kore'yle daha fazla işbirliği yapma konusunda anlaşmışlardır. Görüşme sırasında iki ülke, bir dizi tatbikat yoluyla Asya-Pasifik ülkeleriyle işbirliğini artırmaya karar vermişlerdir. Ayrıca bildiride; ABD ve Avustralya liderliğinde



Dr. Cenk TAMER
ANKASAM
Asya-Pasifik
Uzmanı

düzenlenen “TALISMAN SABRE 2023” tatbikatına Fiji, Endonezya, Papua Yeni Gine ve Tonga’nın ilk kez katılımını ve ayrıca Hindistan, Singapur, Tayland ve Filipinler’in gözlemci göndermesini memnuniyetle karşılamışlardır.[1]

AUSMIN kapsamında mutabık kalınan diğer hususlar şunlardır; şeffaflığa olan bağlılığın teyit edilmesi, deniz güvenliği ve denizcilik alan farkındalığının artırılması, yasadışı balıkçılığın önlenmesi için işbirliği yapılması, ittifaka ivme kazandırılması ve bu yıldan itibaren Amerikan denizaltılarının Avustralya’ya daha düzenli ziyareti şeklinde sıralanabilir. İki ülke ayrıca, egemenlik ve toprak bütünlüğü temel ilkeleri de dahil olmak üzere uluslararası hukuka dayalı bir küresel düzeni sürdürmeyi kabul etmişlerdir. Bildiriye göre, karşılıklı ittifaklarını, ortaklıklarını, üçlü ve çok taraflı güvenlik düzenlemelerini güçlendirmek için bir dizi kilit öncelik belirlenmiştir.[2]

Asya-Pasifik’le ilgili Batılı aktörlerin sıkça üzerinde durduğu endişeler şunlardır: Güney ve Doğu Çin Denizi’ndeki artan askeri eylemler, Tayvan Boğazı ve çevresindeki güvenlik sorunları, genel olarak bölgesel barışı ve istikrarı baltalayan istikrarsızlaştırıcı veya zorlayıcı tek taraflı eylemler şeklinde sıralanabilir. Avustralya ve ABD, bölgesel meselelerin güç veya baskı tehdidi veya kullanımı olmadan diyalog yoluyla barışçıl bir şekilde çözülmesi çağrısında bulunmuşlardır. Buna ek olarak iki ülke, Tayvan’ın önde gelen bir demokrasi olduğuna dikkat çekerek uluslararası kuruluşlara katılımını desteklediklerini açıklamışlardır.[3] Bu konuda olası bir çatışmayı önleyebilmek adına Çin’le güvenilir ve sağlıklı iletişim kanallarının kurulmasına dikkat çekilmiştir. Batılı güçler, Pekin’le yapıcı ilişkilerin kurulması, şeffaflığın artırılması ve ortak çıkarların olduğu alanlarda Çin’le işbirliği yapılmasının önemini vurgulamaktadırlar.

ABD ve onun askeri müttefikleri, Asya-Pasifik’teki ikili, üçlü veya dörtlü gruplaşmalar dahil olmak üzere farklı düzeylerde mekanizmalar kurmak suretiyle Çin’i dengeleme ve sınırlamaya çalışmaktadırlar. Bu dengeleme eyleminde Hindistan, Endonezya, Fransa, Yeni Zelanda ve Singapur gibi ülkeler, çoğunlukla askeri olmayan mekanizmaları tercih etmektedirler. Bahsi geçen ülkeler, büyük ölçüde Çin’i dengelemeye odaklanmakta ve askeri yeteneklerini güçlendirmek için ABD’den teknik destek istemektedir.

Batılı güçlerin sıklıkla üzerinde durdukları kavram ise “Özgür ve Açık Hint-Pasifik”tir. Japonya Başbakanı Şinzo Abe tarafından 2016 yılında ortaya atılan bu kavram, o zamandan beri ABD ve tüm müttefikleri tarafından yapıcı bir önerme olarak onaylanmıştır. Bu ifadeye en güçlü desteği verenler Hindistan ve Fransa olarak öne çıkmaktadır. Daha önceleri Avustralya da bu kavramın güçlü destekçilerinden biriydi. Ancak ABD ve İngiltere’yle imzalanan AUKUS anlaşması nedeniyle Kanberra, daha ziyade bölgesel kutuplaşma ve savunma ittifaklarından yana olduğunu göstermiştir. 2017 yılında başlatılan Dörtlü Güvenlik Diyalogu (QUAD) da esas olarak “Özgür ve Açık Hint-Pasifik” ilkesini esas almaktadır. ABD, Avustralya, Japonya ve Hindistan’dan oluşan bu diyalog, geçen 6 yıllık süre zarfında giderek kuruluş amacından uzaklaşmıştır. Yeni Delhi, bu oluşum içerisinde Washington ve Tokyo’yu sakinleştiren bir rol oynamaktadır. Hindistan’ın tüm çabalarına ABD liderliğindeki Batılı aktörler, Çin’i provoke edecek güvenlik ittifaklarına hız vermişlerdir.

Çoğu zaman “güvenlik diyalogları” şeklinde devam eden ikili, üçlü ve dörtlü toplantılarda Hindistan’ın barışçıl güvenlik anlayışına büyük önem verdiği ve blok siyasetine kesinlikle karşı çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda Yeni Delhi’nin Tokyo’yu da kendi yanına çekerek onu Washington’un “tehlikeli adımlarından” uzaklaştırmaya çalıştığı söylenebilir. Bu bağlamda Japonya’nın kendisi de “özgür ve açık” bölgesel güvenlik prensibinden uzaklaşarak ABD’yle birlikte bloklaşma siyasetine doğru yönelmektedir. Japonya’da, Şinzo Abe’nin mirası olan “özgür ve açık” kavramından uzaklaşılması ve proaktif bir savunma konseptine geçilmesi nedeniyle Fumio Kişida yönetimine dönük ciddi eleştiriler vardır. Çin, Japonya’yı izlemiş olduğu blok siyasetinden dolayı eleştirmektedir.[4] Asya-Pasifik’te “bloklaşma” şeklinde yorumlanan “çok taraflı” güvenlik diyaloglarından bazıları şunlardır:[5]

- Japonya-Güney Kore-ABD
- Japonya-Hindistan-İtalya
- Japonya-İngiltere-Avustralya
- Japonya-Avustralya-ABD
- Japonya-Hindistan-ABD
- Japonya-Avustralya-Hindistan
- Avustralya-Endonezya-Hindistan
- Avustralya-Hindistan-Fransa

Yukarıdaki üçlü mekanizmalardan hareketle Japonya’nın Çin ve Kuzey Kore kaynaklı güvenlik endişeleri nedeniyle çok boyutlu işbirliği ağı geliştirmeye çalıştığı görülmektedir. Hindistan ise Çin’le başa çıkma mekanizmaları konusunda diğer Batılı müttefiklerinden farklı düşünmektedir. Yeni Delhi, Washington’un “Pekin’e karşı” söyleminden ziyade daha “kapsayıcı” bir bölgesel güvenlik mimarisi arzu etmektedir. Çünkü Hindistan, Çin’le askeri olarak yüzleşmekten büyük ölçüde çekinmektedir.

Asya-Pasifik’te tutarlı bir güvenlik mekanizmasının olmayışı nedeniyle bölge ülkeleri, Batı’nın savunma ittifakı olan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’nün (NATO) deneyimlerinden faylanmayı arzulamaktadır. NATO’nun Asya-Pasifik’te kurallara dayalı bir düzen oluşturmaya katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda Japonya, Güney Kore, Avustralya ve Yeni Zelanda, NATO’nun 11-12 Temmuz 2023 tarihlerinde Litvanya’nın Vilnius kentinde düzenlenen yıllık toplantısına art arda ikinci kez katılmışlardır. NATO’nun, Tokyo’da bir irtibat ofisi açma niyetinin dışında, dört ülkeyle de “Bireysel Olarak Uyarlanmış Ortaklık Programı (ITPP)” oluşturmayı planladığı söylenmektedir. NATO’nun bölgeye artan ilgiyle birlikte Asya-Pasifik’teki ittifakların sayısında artışın yaşanması sürpriz olmayacaktır.

[1] “Joint Statement on Australia-U.S. Ministerial Consultations (AUSMIN) 2023”, US Department of Defense, <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3476104/joint-statement-on-australia-us-ministerial-consultations-ausmin-2023/>, (Erişim Tarihi: 01.08.2023).

[2] “US, Australia To Cooperate With India To Ensure Security And Stability Of Indo-Pacific”, Economic Times, <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/us-australia-to-cooperate-with-india-to-ensure-security-and-stability-of-indo-pacific/article-show/102231936.cms?from=mdr>, (Erişim Tarihi: 01.08.2023).

[3] “Joint Statement on Australia-U.S. Ministerial Consultations (AUSMIN) 2023”, a.g.e., (Erişim Tarihi: 01.08.2023).

[4] “China Hits Out At Japan’s ‘Erroneous’ Defence White Paper”, SCMP, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3229365/china-hits-out-japans-erroneous-defence-white-paper>, (Erişim Tarihi: 01.08.2023).

[5] “INDIA AND THE QUAD”, IISS, <https://www.iiss.org/publications/strategic-dossiers/asia-pacific-regional-security-assessment-2022/aprsa-chapter-9>, (Erişim Tarihi: 01.08.2023).



ANKASAM ANALİZ

Karabağ Sorunu'yla Şekillenen Azerbaycan-Rusya İlişkileri

Karabağ Sorunu, Azerbaycan ve Rusya ilişkilerini etkileyen önemli bir konudur. Karabağ tarihsel açıdan Azerbaycan'a ait bir bölge olarak kabul edilmesine rağmen Ermenistan ve Azerbaycan arasında yaşanan şiddetli çatışmaların ardından 1991 yılında Ermenistan destekli Karabağ Cumhuriyeti kurulmuştur. 1994 yılında Karabağ, Ermenistan'ın denetimine geçmiş ve Azerbaycan'la Ermenistan arasında ateşkese yol açan bir süreç yaşanmıştır.

Karabağ Sorunu'nun tam anlamıyla çözülmemesi ve Azerbaycan'a geri verilmesi meselesi iki ülke arasındaki gerilimi artırmıştır. 2020 yılındaki savaş bölgedeki dengeyi önemli ölçüde değiştirmiştir. Azerbaycan, Ermenistan'a karşı büyük bir askeri başarı elde ederek Karabağ'ın büyük bir kısmını geri almıştır. Karabağ Sorunu, Azerbaycan ile Ermenistan arasında uzun yıllardır devam eden bir anlaşmazlıktır ve bu mesele, Rusya'nın bölgedeki etkisiyle sık sık ilişkilendirilmektedir. Karabağ mese-



**Ayşe Süreyya
PEKÇETİN**

lesi çözülememiş olsa da Azerbaycan ve Rusya arasındaki ilişkiler zaman içinde değişkenlik göstermiştir. İlişkiler bazen yakınlaşma ve işbirliği süreçleri yaşarken bazen de gerilimli durumlar yaşamaktadır.

Karabağ, Azerbaycan ile Rusya ilişkilerinde 2016 yılında bölgede yaşanan şiddetli çatışmalardan dolayı gerilime yol açmıştır. 2020 yılında ise Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki Karabağ bölgesi üzerindeki çatışmalar uzun yıllar boyunca devam eden bir anlaşmazlığın tekrar alevlenmesine yol açmış ve 2020 yılında Azerbaycan, Karabağ'ın kontrolünü geri almak amacıyla bir askeri operasyon başlatmıştır. 2020 yılında gerçekleşen Karabağ Savaşı sırasında ve ardındaki süreçte Rusya'nın rolü oldukça dikkat çekici olmakla birlikte Azerbaycan ile Rusya ilişkileri bölgedeki çıkarları doğrultusunda şekillenmiştir. Bu savaşın sonucunda Azerbaycan, Karabağ'ın büyük bir kısmını kontrolü altına almış ve Karabağ meselesi Azerbaycan ile Rusya ilişkilerine büyük ölçüde etki etmiştir. Bu sorun hem Azerbaycan'ın ulusal güvenliği hem de bölgesel dengesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Eylül 2021 itibarıyla Azerbaycan ile Rusya ilişkileri, Karabağ Sorunu'nun çözümü ve sonrasındaki gelişmeler bağlamında oldukça önemli dinamikleri içinde barındırmaktadır. Rusya, Azerbaycan ve Ermenistan arasında arabuluculuk yapmış ve savaşın sonunda ateşkese sağlamıştır. Ayrıca Rusya, Karabağ'da barış gücü kuvvetlerini gönderme ve ateşkesin uygulanmasını denetleme rolünü de üstlenmiştir. Bu durum Azerbaycan ile Rusya ilişkilerinde bazı değişiklikleri de beraberinde getirmiştir.

Azerbaycan savaştan elde ettiği askeri başarıları ve toprak kazanımlarını Rusya'nın bölgedeki barış gücü kuvvetleriyle korumak istemiştir ve Bakü, bu durumu bir tür denge unsuru olarak görmüştür. Rusya, Karabağ meselesinin çözümü için üstlendiği arabuluculuk rolüyle bölgedeki etkisini artırmış ve Azerbaycan'la arasındaki diplomatik ilişkileri güçlendirmiştir. Her ne kadar Azerbaycan zaman zaman Rusya'nın Ermenistan'a yakın durduğunu düşünse de Rusya'nın arabuluculuk çabaları iki ülke arasındaki diyalogu sürdürmeye yardımcı olmuştur. Rusya'nın, çatışma dönemlerinde ateşkes sağlama çabalarıyla Azerbaycan'la kurduğu diplomatik ilişkiler bölgesel istikrarı sağlamayı hedeflemiştir.

Rusya, Karabağ Savaşı sürecinde hem Ermenistan'la hem de Azerbaycan'la askeri işbirliği gerçekleştirmiştir. Ermenistan, Rusya'nın Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) üyesi olarak askeri işbirliğini sürdürürken Azerbaycan ise Rusya'dan askeri teçhizat satın almıştır. Bu durum Azerbaycan'ın bağımsızlık ve ulusal çıkarlarını korumasını dengelemek zorunda kaldığını göstermektedir. Karabağ Sorunu, Güney Kafkasya bölgesindeki genel dengeyi etkilemekte ve bu durum Azerbaycan'ın stratejik konumunu ve enerji kaynaklarını göz önünde bulunduran Rusya'nın bölgedeki politikalarını ve Azerbaycan'la olan ilişkilerini şekillendirmektedir.

Karabağ Sorunu, Azerbaycan ile Rusya ilişkilerinin karmaşık bir parçasıdır. Sorunun çözümü ve sonrasındaki gelişmeler iki ülke arasındaki ilişkilerin dinamiklerini etkilerken bölgesel istikrar ve denge açısından da oldukça önemli bir yere sahiptir. Azerbaycan, Karabağ meselesinde kendi bağımsızlık ve güvenlik çıkarlarını koruma amacıyla Rusya'yla olan ilişkilerini bir taraftan dengelemeye çalışırken bir taraftan da her iki ülke ulusal çıkarlarını koruma konusunda oldukça dikkatli davranmaktadır.



ANKASAM ANALİZ

Çin-Batı Mücadelesi Bağlamında AUKUS'un Bölgesel Rolü

AUKUS Pakti; Avustralya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) işbirliğiyle Asya-Pasifik Bölgesi'nde oluşturulan bir güvenlik ittifakıdır. Söz konusu oluşum, Washington ve Londra tarafından Canberra'ya nükleer denizaltı sağlanmasını taahhüt etmektedir.[1] Nitekim küresel güvenlik denklemlerinin Asya-Pasifik üzerinden okunmaya başladığı günümüz konjonktüründe bu birlikteliğin temel olarak Çin'i çevreleme ve Pekin yönetiminin Güney Çin Denizi'ndeki faaliyetlerini kısıtlama amacı güttüğü söylenebilir.

ir. Zira Kuzey Kore'nin de söz konusu bölgede önemli bir askeri tehdit olarak yer aldığı düşünüldüğünde, bu işbirliğinin Batı ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) için bir hareket ve nüfuz alanı yarattığı öne sürülebilir.

Avustralya, her ne kadar Okyanusya'da yer alıyor olsa da jeopolitik ve jeostratejik anlamda Batı perspektifine sahip bir aktördür. Bu yüzden AUKUS'un Pekin nezdinde ciddi bir güvenlik endişesine yol açması olağandır. Bilhassa Batı ile Çin



**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

arasında Tayvan üzerinden vuku bulan gerilimin artışa geçmesi de AUKUS ve Çin arasındaki rekabetin boyutunu yükselten bir unsurdur. Kısacası bu iki aktör arasında Asya-Pasifik Bölgesi'nde önemli bir nüfuz mücadelesinin yaşandığı öne sürülebilir.

Söz konusu paktın bölgedeki Batı nüfuzunu arttırdığı gibi aynı zamanda Çin'in çevrelenmesi amacını da içerdiği bilinmektedir. Bu sebeple bölgedeki mevcut gerilimin yükseldiği ve bunun da bölgeyi git gide Batı ile Çin arasındaki rekabetin oyun sahasına dönüştürdüğü ifade edilebilir.

Bahse konu aktörlerin "Pekin karşıtlığı" üzerinden kurdukları ittifakın gün geçtikçe Pekin'i de rahatsız ettiği ve daha proaktif bir politikaya yönelttiği söylenebilir. Zira Tayvan üzerinden kurulmaya çalışılan baskının artması ve Batı'nın, özellikle de Washington'un Taipei'yle ilişkilerini geliştirmesi, Pekin'in kendi tabiriyle "kırmızı çizgilerin" ihlali olacaktır. Nitekim Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun yüzüncü yılı olan 2049 senesine kadar Tayvan'la birleşmeyi hedeflediği bilinmektedir.[2]

Bu noktada ABD'nin hem Tayvan'la kurduğu ilişkiler hem de AUKUS vesilesiyle söz konusu süreci hızlandırmaya çalıştığı ve Çin'i tam olarak hazır olmadan askeri bir harekate zorlayarak Pekin'in başarısızlık ihtimalini arttırmayı hedeflediği ifade edilebilir.

Tüm bunların yanının sıra Japonya ve Güney Kore gibi Batı perspektifine sahip ülkelerin varlığı da yine Çin'in üzerindeki baskıyı arttırmaktadır. Çünkü NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, 29 Ocak 2023 tarihinde Japonya ve Güney Kore'ye ziyarette bulunmuş ve bu ziyaretlerde "Çin ve Kuzey Kore kaynaklı tehditler" hakkında konuşulmuştur.[3]

Söz konusu gelişme, Japonya'nın da AUKUS'a katılma iddialarıyla birlikte okunduğunda, son derece dikkat çekicidir. Nitekim Japonya'nın yükselişe geçen askeri harcamaları, savunma kapasitesini genişletme ve büyötmeye yönelik politikaları, Batılı devletlerle geliştirdiği ilişkiler ve hayata geçirdiği askeri anlaşmalar, Çin, Rusya ve Kuzey Kore gibi devletlere yönelik sertleşen söylemleri dikkate alındığında, Japonya'nın da AUKUS'un bir parçası olacağı ve Pakt'ın isminin JAUKUS olarak genişletileceği iddia edilmiştir.[4] Böylesi bir durumun gerçek olmasının da Çin'in üzerindeki baskıyı ve Pekin'in söz konusu pakttan duyduğu rahatsızlığı arttıracığı öngörülebilir.

Bu bağlamda Batı'nın bölgede artan nüfuzunun yalnızca Çin'i değil; Kuzey Kore'yi de rahatsız edeceği tahmin edilebilir. Bunun da önümüzdeki süreçte bölgedeki sıcak çatışma yaşanma ihtimalini kuvvetlendirmesi muhtemeldir.

Netice itibarıyla AUKUS üyeleri ve Çin, jeopolitik olarak bölgesel; ancak etkileri ve sebepleri bakımından küresel bir mücadele içerisinde. Her iki tarafın da rekabetin dozunu yükseltmeye devam edeceği ve ilerleyen dönemde bölgede gerek Tayvan gerekse de Güney Çin Denizi üzerinden bir sıcak çatışma yaşanabileceği öne sürülebilir. Tüm bunlara rağmen aktörlerin Asya-Pasifik'te böylesi bir çatışma isteyip istemeyeceği ise belirsizdir.

[1] "What Is The Aukus Alliance And What Are Its Implications?", The Guardian, <https://www.theguardian.com/politics/2021/sep/16/what-is-the-aukus-alliance-and-what-are-its-implications>, (Erişim Tarihi: 23.03.2023).

[2] "China's Plans to Annex Taiwan Moving 'Much Faster' Under Xi, Says Blinken", The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2022/oct/18/chinas-plans-to-annex-taiwan-moving-much-faster-under-xi-says-blinken>, (Erişim Tarihi: 23.03.2023).

[3] "As Nato Chief Visits South Korea and Japan, China Will Be High on Agenda", The South China Morning Post, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3208258/nato-chief-visits-south-korea-and-japan-china-will-be-high-agenda>, (Erişim Tarihi: 23.03.2023).

[4] "Japan Joining Aukus: the 'Logical Choice', but Would It Be a Full Partner In the Alliance?", The South China Morning Post, <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3200963/japan-joining-aukus-logical-choice-would-it-be-full-partner-alliance>, (Erişim Tarihi: 23.03.2023).



ANKASAM ANALİZ

Afganistan'ın Rusya'yla Değişken Siyasi İlişkileri

Afganistan ve Rusya arasındaki ilişkiler tarihsel olarak karmaşık ve dalgalı bir seyir izlemiştir. İkili ilişkiler, Sovyetler Birliği'nin 1979 yılında Afganistan'ı işgal etmesiyle başlayan süreçten belirgin şekilde etkilenmiştir. Bu tarihten sonra ilişkiler kimi zaman dostane ve kimi zamansa gerilimli olarak devam etmiştir.

1979-1989 tarihlerini kapsayan dönemde; Sovyetler Birliği, Afganistan'ı işgal ederek uzun süren bir savaşa neden olmuştur. Bu süreçte Ruslar,

Afganistan'daki komünist hükümeti desteklemek amacıyla askeri bir müdahalede bulunmuş ve müdahale karşısında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve diğer Batılı ülkeler tarafından ciddi şekilde eleştirilmiştir. Aynı zamanda Afgan mücahitlerin direnişiyle karşılaşmıştır. Bu direniş nedeniyle Sovyet askerleri 1989 yılında işgali sona erdirmiştir. Bu dönemde Afganistan ve Rusya ilişkileri gerilmiş ve işgalin sona ermesiyle birlikte iki ülke arasındaki ilişkiler tamamen kopmuştur.



Ayşe Süreyya PEKÇETİN

2001 yılları arasında ülke iç savaşa sürüklenmiştir. Bu dönemde ikili ilişkiler genellikle gerilimli seyretmiştir. 1990'ların sonlarına doğru ve 2000'lerin başlarında Rusya'nın Afganistan'daki durumu yakından takip ettiği ve Taliban rejimiyle gizli ilişkileri olduğu iddiaları ortaya çıkmıştır. Ayrıca Afgan gruplarının birbirine karşı savaşması ülkedeki istikrarsızlığın artmasına neden olmuştur. Bu dönemde Afganistan'daki terör tehdidi nedeniyle Rusya, ABD ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'yle (NATO) bazı ortak çıkarlar doğrultusunda çalışmalar gerçekleştirmiştir.

1996-2001 yıllarını kapsayan süreçte Taliban, Afganistan'ın büyük bir bölümünü kontrol ederek iktidarı ele geçirmiş ve böylece Rusya-Taliban arasındaki gizli ilişkiler hakkında çeşitli iddialar gündeme gelmiştir. Ancak Rus Hükümeti her zaman bu iddiaları reddetmiş ve her fırsatta Taliban'ın "terörist bir örgüt" olduğunu kamuoyuna duyurmuştur.

2010'ların sonu ve 2020'lerin başlarında Rusya, Afganistan'daki siyasi sürece daha aktif bir şekilde dahil olmuş ve Taliban'la doğrudan temaslar kurmuştur. Rusya, Afganistan'daki durumu izlemeye ve barış sürecine katkıda bulunmaya devam etmiş ve Taliban'a karşı yürütülen ortak yaklaşımı desteklemiştir. Rusya, Taliban'ın artan etkisinden kaygı duymuş ve terörizmle mücadelede ABD ve NATO'yla işbirliği yapmaktan çekinmemiştir. Ayrıca Moskova, Afganistan'ın barış sürecine katkıda bulunma isteğini sıklıkla dile getirmiştir. Ancak 2021 yılında Afganistan'daki durum tekrar değişmiş ve Taliban, ülkenin büyük bir kısmını kontrol altına almış ve Amerikan askerlerinin Afganistan'dan çekilmesiyle bölgedeki güç dengeleri yeniden şekillenmeye başlamıştır. Bu süreçte Rusya, Taliban'la diyalog kurma isteğini açıklamış ve Taliban'a karşı herhangi bir tehdit oluşturmamak kaydıyla Afganistan'daki diplomatik misyonunu sürdürmeye devam edeceğini belirtmiştir.

Rusya'nın Afganistan için önemi bölgesel ve jeopolitik faktörlerden kaynaklanmaktadır. Afganistan, Orta Asya'nın kavşak noktası olmasından dolayı stratejik bir konuma sahiptir. Bu nedenle Afganistan'daki gelişmeler ve istikrarsızlık bölgesel ve küresel güvenlik açısından önem taşımakta ve Rusya, Afganistan'a yönelik politikalarını çeşitli faktörlerin birleşimiyle şekillendirmektedir.

Afganistan'daki istikrarsızlık, terör örgütleri ve uyuşturucu ticareti, bölgesel güvenlik tehditlerini arttırmakta ve Rusya, bu tehditlerin kendi güvenliğini etkileyebileceğini düşünerek ülkedeki durumu yakından takip etmektedir.

Afganistan dünya üzerinde afyon ve eroin üretiminde önemli bir ülke konumundadır. Bu uyuşturucu trafiği hem Afganistan içindeki güvenlik durumunu kötüleştirirken hem de bölge ve dünya genelindeki uyuşturucu bağımlılığını olumsuz etkilemektedir. Rusya uyuşturucu trafiğinin kontrol altına alınmasına ve yayılmasının önlenmesine yönelik çabaları desteklemektedir. Afganistan'daki istikrarsızlık ve çatışma durumu bölgedeki diğer ülkeleri de kötü etkilemektedir. Rusya bölgedeki istikrarsızlık nedeniyle göç, terörizm ve diğer güvenlik tehditlerinin artmasını önlemek için bölgesel istikrarı teşvik etmeye çalışmaktadır. Rusya, Orta Asya'daki etkisini arttırmak ve bölgede nüfuzunu sürdürmek istemektedir. Afganistan, Rusya için Orta Asya'daki stratejik konumu nedeniyle bölgedeki etkisini güçlendirmeye yönelik bir alan olarak görülmektedir.

Afganistan ve Rusya ilişkileri tarihsel olarak iniş çıkışlı seyretse de dönemin siyasi koşullarına bağlı olarak değişkenlik göstermiştir. Her iki ülke; bölgesel güvenlik, terörle mücadele, uyuşturucu ticareti ve diğer ortak çıkarlar nedeniyle ilişkilerini değerlendirip siyasi süreci yürütmektedirler. Afganistan'daki iç siyasi dinamikler, bölgesel durum ve uluslararası güvenlik koşulları gibi etkenler Rusya ile Afganistan arasındaki ilişkilerin karmaşıklığını ve değişkenliğini etkilemektedir.

BASINDA ANKASAM

21 Ağustos 2023

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol A Haber’de dış politikadaki güncel gelişmeleri değerlendirdi.

22 Ağustos 2023

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Uzmanı Göktuğ Çalışkan, Ulusal Kanal’da BRICS Zirvesi’ni değerlendirdi.

22 Ağustos 2023

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Çin’in çok kutuplu dünya arayışlarını ve bunun küresel etkilerini A Haber için yorumladı.

23 Ağustos 2023

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Uluslararası İlişkiler Uzmanı Göktuğ Çalışkan, BRICS’in genişleme stratejisini ve Yeni Kalkınma Bankası’nın önemini Ulusal Kanal için yorumladı.

26 Ağustos 2023

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Öğr. Üyesi Kadir Ertuç Çelik, Kanal B’de Rusya’daki son gelişmeleri değerlendirdi.



Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi’nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VIII , SAYI I

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Bölgesel Araştırmalar Dergisi’nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VIII , SAYI I

